

## A FOGVA TARTÁS KÖRÜLMÉNYEI A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN

- Jelenleg 450 magyar kérelem van a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága előtt, nem megfelelő fogva tartási körülmények miatt.
- A börtönök túlszűfoltásával kapcsolatos strasbourgi jogesetekben kizárólag kelet-európai államok érintettek.
- A túlszűfoltás megoldásai lehetnek az alternatív és közösségi szankciók: házi őrizet, közérdekű munka, próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés, mediáció, kezelő szankciók, elektronikus felügyelet.
- Az elektronikus felügyelet Európában először Svédországban vezették be, napi költsége körülbelül 6 euró/fő. 400 célját szabadítottak fel, 11 millió eurót takarítottak meg. A visszaesési ráta a bevezetést követően 11%-ra tehető, ez börtönben történő végrehajtás esetén 24%-os.
- Hazánkban átlagosan évi 1 317 507 forintba kerül egy rab őrzése.
- A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték száma 1999 és 2011 között 19, 2011 és 2013 között 46 fő volt.
- A büntetőjogi elzárás jogintézményének bevezetésével gyakoribb a fiatalok és első büntényes elkövetők körében alkalmazott szabadságelvonás, melyet a nemzetközi jog ultima ratio eszköznek tekint.

*Az Emberi Jogok Európai Bírósága a Varga és mások kontra Magyarország ügyben elmarasztalta Magyarországot, főképpen a fogva tartási körülményekre hivatkozva. Jelen Infojegyzet célja a fogva tartás egyes kérdéseinek áttekintése.*

### Fogva tartási követelmények a nemzetközi jogban

A fogvatartottakhoz kapcsolódó alapelveket is tartalmazza az ENSZ által elfogadott [Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata](#), valamint a [Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezség Okmánya](#).

Az Európa Tanács 1950. november 4-én hagyta jóvá az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Európai Egyezményét, melynek **3. cikke** értelmében senkit sem szabad kínzásnak, embertelen és megalázó büntetésnek, vagy bánásmódnak alávetni.

A fogvatartottaknak kötelezően biztosítandó személyes mozgástérrel kapcsolatban nincsen egységes nemzetközi szabály. Az elhelyezéssel kapcsolatban irányadó az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 2006. január 11-én elfogadott [Európai Börtön szabályok](#), ami kimondja, hogy amennyiben az együttes elhelyezés nem kívánatosabb, a fogvatartottat éjszakára egyszemélyes zárkában kell elhelyezni. A közös elhelyezés akkor lehetséges, ha arra a zárka alkalmas, és a fogvatartottak is alkalmasak az együttlakásra (Európai Börtön szabályok, 18.5-6.).

Az [Európa Tanács 1987. évi Egyezménye](#) alapján hozta létre a Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőző Hivatott Európai Bizottságot ([CPT](#)). Közös elhelyezés esetén a CPT az alábbiakban határozza meg a **térkihasználás** értékét:

- 6 m<sup>2</sup>/fogvatartott;
- még elfogadható: 9 m<sup>2</sup>/2 fogvatartott, 12 m<sup>2</sup>/3 fogvatartott, vagy 16 m<sup>2</sup>/4 fogva-tartott;
- a legideálisabb: 9-10 m<sup>2</sup>/ fogvatartott.

Az Európa Tanácsban a CPT mellett több bizottság is foglalkozik büntetőpolitikai és börtönügyi kérdésekkel, így a **Bűnüldözési Problémák Európai Bizottsága** ([CDPC](#)), és a **Börtönügyi Együttműködési Bizottság** ([PC-CP](#)) is. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága felügyeli a bizottságok működését, javaslataikat ajánlás vagy határozat szintjére emelik.

Az Európa Tanács büntetőügyi statisztikai munkáját a [SPACE](#) (Statistiques Pénales Annuelles du Conseil de l'Europe) projekt keretében végzi. A projekt két részből áll: a **SPACE I** az Európa Tanács tagállamainak büntetés-végrehajtás és intézményeivel kapcsolatos éves statisztikákat tartalmazza, míg a **SPACE II** projekt az alternatív szankciók és intézkedés tekintetében releváns adatokat gyűjti össze.

A börtönök túlszűfoltóságának elkerülése céljából a nemzetközi büntetőjogi gyakorlatban egyre inkább előtérbe kerülnek az **alternatív szankciók** és válik a szabadságvesztés büntetés végső eszközzé. E büntetőjogi szemlélet tükröződik az [ENSZ Bűnmegelőzési Kongresszusa](#), illetve az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának több ajánlásában is, melyekben felhívják a figyelmet a szabadságelvonással nem járó szankciók alkalmazására.

Az **Európai Unióban** a büntetés-végrehajtási rendszerek jogi szabályozása tagállami hatáskörbe tartozik. Az Európai Parlament az Európai Unión belüli fogva tartási körülményekről szóló [határozatában](#) szólította fel a tagállamokat az Európa Tanács ajánlásainak, határozatainak elfogadására és alkalmazására. Átfogó [tanulmányát](#) 2004-ben publikálta.

A **Nemzetközi Vöröskereszt** is megfogalmazott bizonyos [ajánlásokat](#) a személyes életér nagyságát illetően.

1. ábra: A börtönök átlagos telítettsége az EU-ban

	Ország	Átlagtelítettség (%)
1	Magyarország	130,5
2	Szlovénia	114,3
3	Franciaország	113,9
4	Portugália	112,4
5	Ciprus	112,3
6	Belgium	111,1
7	Egyesült Királyság (Anglia és Wales)	111
8	Olaszország	108,4
9	Cseh Köztársaság	104,4
10	Románia	103,3
11	Finnország	98,4
12	Görögország	98,1
13	Észtország	96,3
14	Ausztria	95,1
15	Horvátország	93,6
16	Dánia	92,5
17	Luxemburg	92,3
18	Málta	91,1
19	Szlovákia	90,4
20	Írország	89,6
21	Lengyelország	86,7
22	Bulgária	85,6
23	Spanyolország	84,2
24	Svédország	84,2
25	Németország	83,5
26	Litvánia	79,1
27	Hollandia	77
28	Lettország	59,5

Forrás: [Infoszolg/International Centre for Prison Studies, 2016.](#)

## HAZAI JOGI SZABÁLYOZÁS

A zárkák méretéről 2015. január 1-ig a szabadságvesztés és előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 137. § (1) bekezdése rendelkezett. E szerint a férfi elítélteknek lehetőség szerint 3, női elítéltek esetében lehetőség szerint 3,5 négyzetméter minimális mozgástér biztosítandó. Az Alkotmánybíróság e bekezdést nemzetközi szerződésbe és az Alaptörvénybe ütközőnek minősítette és a 32/2014. (XI.3.) számú [határozatában](#) 2015. március 31-ei hatállyal megsemmisítette.

A 2015. január 1. napján hatályba lépett a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM [rendelet](#) a zárkákban minimálisan biztosítandó mozgásteret már legalább 3, illetve 3,5 négyzetméterben határozza meg, berendezési és felszerelési tárgyak által elfoglalt terület figyelmen kívül hagyása mellett.

Az Alkotmánybíróság a 32/2014. (XI. 3.) AB [határozatában](#) összegyűjtötte és ismertette azokat a jogeseteket, amelyekben az Emberi Jogok Európai Bírósága a börtöncella mérete s így az egyezmény 3. cikkében foglalt tilalom megsértése miatt Magyarországot szankcionálta, és ismertetett olyan eseteket is, amelyekből a bírósági gyakorlatra lehet következtetni.

## BÖRTÖNHELYZET MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a börtönökben folyamatos a túlszűfoltóság. A legmagasabb értéket a Kalocsai Fegyház és Börtönben mérték, ahol a telítettség mértéke 161 százalékos volt ([Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, 2015.](#))

A krónikus túlszűfoltóság okai leginkább a büntetőtörvénykezésből és a férőhelyek alakulásából következnek. 2015-ben egy közel 900 fős férőhelybővítés zajlott az egyes büntetés-végrehajtási intézetekben, valamint elfogadásra ke-

rült egy 2019-ig tartó **börtönépítési program** (BVOP, 2016.). A férőhelybővítésen túl a magyar büntetés-végrehajtás a **telítettség-ki-egyenlítő programmal** kívánja megoldani a problémát.

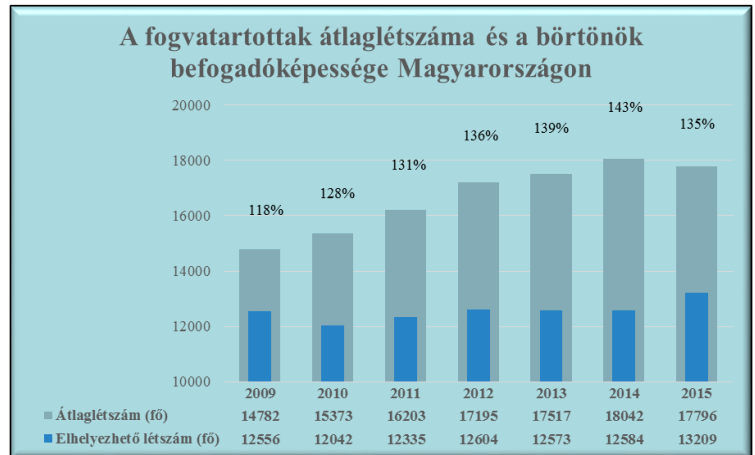
Az igazságszolgáltatásban egyre szélesebb körben alkalmazott a szabadságvesztés büntetés kiszabása fokozza a börtönök túlszűfoltóságát. Az ebből adódó válság túlterheli a büntetés-végrehajtási intézeteket, így [működési anomáliák és funkcionális zavarok](#) keletkezhetnek. Az előzetes letartóztatás gyakori alkalmazásával kapcsolatos aggályait az ENSZ Ön-kényes Fogvatartással Foglalkozó Munka-csoportja ([UNWGAD](#)) is kifejezte 2013-ban egy [közleményében](#). Az Európai Parlament állásfoglalásra irányuló [indítványában](#) kifejezetten felhívja a tagállamok figyelmét, hogy biztosítsák az előzetes letartóztatás szigorú feltételek melletti kivételes, szükséges esetek-re szorító, arányos és korlátozott időtartamra való alkalmazását.

#### PANASZOK AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA ELŐTT

Az Emberi Jogok Európai Bírósága ([EJEB](#)) 2015. március 10-ei [pilot](#) ítéletében egyhangú döntést hozott a Varga Lajos és öt társa [ügyében](#), melyben megállapította az [Emberi Jogok Európai Egyezménye](#) 3. és 13. cikkeinek sérelmét, és kötelezte az államot 3400–26 000 euróig terjedő büntetés megfizetésére. Varga Lajos és a társai különösen a cellák nem megfelelő méretére és a rossz higiénias körülményekre [hivatkoztak beadványukban](#).

Az EJEB ítéletében megállapította, hogy a magyar büntetés-végrehajtásban rendszer szintű probléma a fogva tartási körülmények nem megfelelő minősége, és nincs összhangban az **Európa Tanács Kínzást és Embertelen Bánásmódot Megelőzni Hivatott Bizottsága** ([CPT](#)) állásfoglalásaiban és az EJEB [esetjogában](#) megfogalmazott európai követelményeivel. A bíróság arra kötelezte a magyar államot, hogy az [Európa Tanács Miniszteri Bizottságának](#) felügyelete mellett hozza meg azokat az intézkedéseket, melyekkel megoldhatóak a

2. ábra: A fogvatartottak átlagléttszáma és a börtönök befogadóképessége Magyarországon



Forrás: [Infoszol/Büntetés-végrehajtási Szervezet](#), 2015.

magyar büntetés-végrehajtási rendszer **strukturális problémái**. Az intézkedéseknek összhangban kell lenniük az EJEB ítéletében szereplő javaslatokkal, melyek közül kiemelték a **fogva tartással nem járó kényszerintézkedések** gyakoribb alkalmazását és a **megfelelő kártérítéshez vezető jogorvoslati eljárás** létrehozását. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága folyamatos felügyeletet biztosít a végrehajtás felett. A magyar kormány a jogerős döntéstől számított 6 hónapon belül köteles elkészíteni a végrehajtási akciótervét.

#### Hasonló magyar jogesetek:

- [Szél László kontra Magyarország](#) (2011)
- [Kovács Gábor István kontra Magyarország](#) (2012)
- [Hagyó Miklós kontra Magyarország](#) (2013)
- [Fehér Sándor kontra Magyarország](#) (2013)
- [Bandur kontra Magyarország](#) (2016)

Az elmúlt évtizedben a büntetés-végrehajtási intézetekben tapasztalt körülmények és bánásmód miatt az Emberi Jogok Európai Bíróságához forduló magyar panaszosok ügyeiben minden esetben elmarasztaló ítélet született. A panaszosok, így Varga Lajos jogi képviselőjét is a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédei látták el.

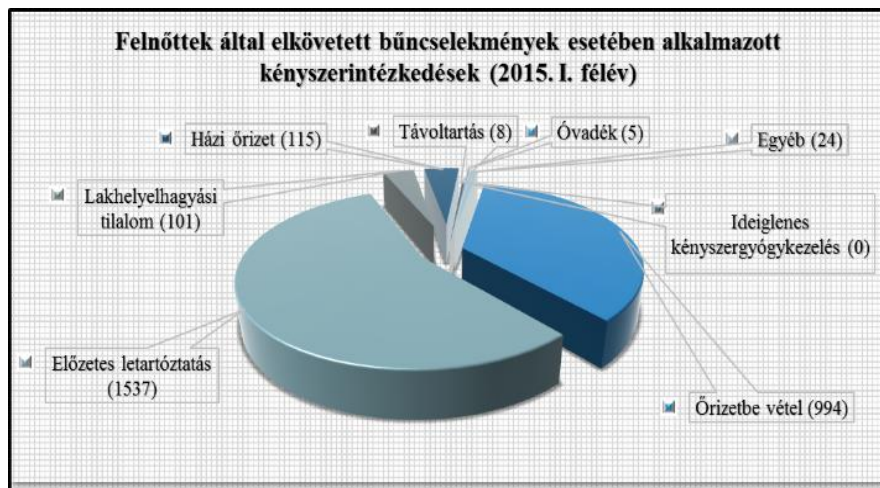


A szakértők 2015-ben **3 000-3 500**-ra becsülik a magyar beadványok számát, az eddigi összesített kárérték több mint **450 millió forint** (Büntetés-végrehajtási Szervezet, 2015.)

A Magyar Helsinki Bizottság 2014 októberében és 2015 januárjában beadvánnyal fordult a túlszűfoaltsággal kapcsolatban a Bíróság ítéleteinek végrehajtását felügyelő Európa Tanács Miniszteri Bizottságához. [Beadványában](#) a szervezet hangsúlyozta, hogy a magyar kormány által a korábbi elmarasztaló ítéletek nyomán fogatosított, illetve tervezett intézkedések nem jelentenek tényleges megoldást a túlszűfoaltság rendszer-szintű problémájára. A Magyar Helsinki Bizottság ajánlásokat is fűzött a Miniszteri Bizottsághoz benyújtott észrevételeihez, és kérte a testületet, hogy szólítsa fel a magyar kormányt azok megfontolására. A Bíróság pilot ítélete kapcsán a Magyar Helsinki Bi-

zottság [háttéranyagot](#) is készített a Bíróság számára a börtönök túlszűfoaltságával kapcsolatos döntéséhez, melyben javaslatokat tesz a probléma kezelésére.

3. ábra: A felnőtteknél alkalmazott kényszerintézkedések (2015. I. félév)



Forrás: [Infoszolg/Országos Bírósági Hivatal](#)

#### Források:

- [2013/49. Infojegyzet](#): Büntetés-végrehajtás
- [2012. évi C. törvény](#) a Büntető Törvénykönyvről
- [2013. évi CCXL. törvény](#) a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- „Emberi jogok kint és bent – ombudsmani szemmel” – [AJB Projektfüzetek, 2013/2](#)
- Kirs Eszter: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának pilot ítélete a magyar büntetés-végrehajtási rendszer túlszűfoaltságáról – [Magyar Helsinki Bizottság, 2015. március 10.](#)
- [Penological Information Bulletin](#), 2002. No 23-24
- [Prisons and Community Sanctions and Measures](#)
- Pallo József – Töröcsik Balázs: A magyar büntetés-végrehajtás szabályozási környezete az európai elvárások tükrében (2. rész) – [Börtönügyi Szemle 2011/3](#)
- Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Budapest—Pécs: Dialóg Campus, 2010
- Végh Marianna: A fogvatartottak alkotmányos helyzete az alkotmánybírósi határozatok tükrében – [Börtönügyi Szemle 2015/2](#)
- Szemesi Sándor: Sok (jó) ember kis helyen? A magyar fegyintézetek zsűfoaltságával kapcsolatos kérdések az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában. – [Büntetőjogi Szemle, 2014/2.](#)
- Than Alexandra: A svéd szabadságvesztés büntetés végrehajtási alternatíva: elektronikus intenzív felügyelet – [Debreceni Jogi Műhely](#)
- Embertelen történetek a magyar börtönökről – [Kettős Mércse, 2016. február 10.](#)

Készítette: Soltész Katalin  
Képviselői Információs Szolgálat  
E-mail: [infoszolg@parlament.hu](mailto:infoszolg@parlament.hu)

infoszolg

Internet: [www.parlament.hu/infoszolg](http://www.parlament.hu/infoszolg)  
Intranet: [intra.parlament.hu/infoszolg/](http://intra.parlament.hu/infoszolg/)  
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486